## 1.1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ

# МОДЕЛЬ МЕНТАЛЬНИХ КАРТ РЕАЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ ВЕРИФІКАЦІЇ БРЕХНІ[1] *(мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі)*

*Хомуленко Б. В.*

**Реферат.** Хомуленко Б. В. виходить із того, що достовірність повідомлення залежить не лише від сенсорних сигналів, які можна зафіксувати під час спілкування, а й від структури особистості, інтелектуального рівня, особливостей емоційних і когнітивних процесів мовця. Мета статті полягає в описі моделі ментальних карт реальності (МКР) як інструменту класифікації особистості, що має полегшити верифікацію та інтерпретацію брехні в повсякденній комунікації й психотерапевтичній роботі. Теоретичною основою слугують праці з нейролінгвістичного програмування (Б. Боденхамер, М. Холл), психології емоцій (К. Ізард, Є. П. Ільїн) і розпізнавання брехні (П. Екман, В. Фрізен). За автором, МКР засвоюються від соціальної групи, створюються на основі досвіду зворотного зв'язку й пристосовуються до нових контекстів, а їхні шаблони задають «імпринти», сформовані у спілкуванні зі значущими людьми в дитинстві та юності. Виокремлено дев'ять профілів МКР: «Інструмент», «Містик», «Офісний планктон», «Альтератор», «Вчений», «Ечівер», «Мудрець», «Геній» і «Філософ». Для кожного описано спосіб життя, рівень соціального й емоційного інтелекту та характерні особливості брехні. У перших профілів брехня здебільшого спонтанна і її легко виявити, «Містик» відрізняється інтенсивнішим проявом провини й страху викриття, а «Офісний планктон» уже планує брехню й елементарно протидіє її розпізнаванню. Для «Альтератора» та «Вченого» фокус верифікації зміщується на мікроміміку та контекстний аналіз повідомлення, у «Ечівера» можливі самогіпноз, цілеспрямована візуалізація й техніки НЛП, що потребує мультиконтекстного тесту та роботи з метаемоціями. Верифікація у трьох останніх профілів, за автором, украй складна через високий самоконтроль, у «Філософа» навіть над фізіологічними реакціями. Сам автор визнає, що практичні аспекти моделі важко передати в тексті; емпіричних даних про валідність профілів стаття не містить, а прикладне застосування в роботі психолога заплановано на подальші дослідження. Модель може зацікавити психологів, профайлерів і поліграфологів як орієнтир для планування бесіди, але потребує перевірки перед використанням в експертній практиці.

**Ключові слова:** брехня, верифікація брехні, ментальна карта реальності, імпринт, профілі особистості, емоційний інтелект, мікроміміка, розпізнавання обману, нейролінгвістичне програмування, профайлінг.

### *The Model of Mental Maps of Reality in the Context of Lie Verification*

*Khomulenko B. V.*

**Abstract.** Khomulenko B. V. starts from the premise that the truthfulness of a message depends not only on sensory cues observable in communication but also on the speaker's personality structure, intellectual level and emotional and cognitive processes. The article describes a model of mental maps of reality as a tool for classifying personality that is intended to make the verification and interpretation of lies in everyday communication and psychotherapy more precise. The theoretical background includes neuro-linguistic programming (Bodenhamer and Hall), the psychology of emotions (Izard,

Ilyin) and deception research by Paul Ekman and Wallace Friesen. Mental maps are adopted from one's social group, created through feedback and adapted to new contexts, while their templates are set by imprints formed in contact with significant people in childhood and youth. Nine profiles are proposed: Instrument, Mystic, Office Plankton, Alterator, Scientist, Achiever, Sage, Genius and Philosopher, each characterised by lifestyle, level of social and emotional intelligence and typical features of lying. Lies of the first profiles are mostly spontaneous and easy to detect; the Mystic shows stronger guilt and fear of exposure; the Office Plankton already plans lies and uses basic countermeasures. For the Alterator and Scientist, verification shifts to facial micro-expressions and contextual analysis, while the Achiever may use self-hypnosis, purposeful visualisation or neuro-linguistic programming techniques, requiring a multi-context test and work with meta-emotions. Verification in the last three profiles is described as extremely difficult because of high self-control, in the Philosopher even over physiological reactions. The author acknowledges that the practical aspects of the model are hard to convey in writing, and no empirical data on the validity of the profiles are reported, so the model may serve psychologists, profilers and polygraph examiners as an untested heuristic.

**Keywords:** lie, lie verification, mental map of reality, imprint, personality profiles, emotional intelligence, micro-expressions, deception detection, neuro-linguistic programming, profiling.

***Першоджерело:*** *Хомуленко Б. В. Модель ментальних карт реальності у контексті верифікації брехні. Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія. 2013. Вип. 46 (1). С. 232–237.*[2] *Реферат оприлюднено в журналі 13.07.2014.*

## References

**1.** Khomulenko B. V. Model mentalnykh kart realnosti v konteksti veryfikatsii brekhni [The Model of Mental Maps of Reality in the Context of Lie Verification] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2017. Vol. 2, No. 4 (10). URL: https://expertize-journal.org.ua/beskontaktnaya-diagnostika-lzhi/525-model-mentalnykh-kart-realnosti-v-kontekste-verifikatsii-lzhi (onovlena versiia vid 27.03.2020). [in Ukrainian].

**2.** Khomulenko B. V. Model mentalnykh kart realnosti u konteksti veryfikatsii brekhni. Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody. Psykholohiia. 2013. Vyp. 46 (1). S. 232–237. URL: http://www.nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_psykhol_2013_46(1)__29 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].